

Noptile
Patriarhului

Tatiana Niculescu este scriitoare, autoare a biografiilor istorice *Regina Maria: Ultima dorință* (Humanitas, 2015, 2016, 2018), *Mihai I, ultimul rege al românilor* (Humanitas, 2016), *Mistica rugăciunii și a revolverului: Viața lui Corneliu Zelea Codreanu* (bestseller Humanitas, 2017), *Ei mă consideră făcător de minuni: Viața lui Arsenie Boca* (Humanitas, 2018), *Regele și Dudaia: Carol II și Elena Lupescu dincolo de bârfe și clișee* (bestseller Bookfest 2019, Humanitas, 2019). Sub semnătura Tatiana Niculescu Bran a debutat cu romanul *Spovedanie la Tanacu* (Humanitas, 2006), care a devenit piesă de teatru în dramatizarea autoarei și în regia lui Andrei Șerban. Același roman a stat la baza filmului *După dealuri*, în regia lui Cristian Mungiu, care a obținut premiul pentru cel mai bun scenariu la Festivalul de Film de la Cannes în 2012. Alte romane: *Povestea domniței Marina și a basarabeanului necunoscut*, *Tăierea Fecioarelor*.

TATIANA
NICULESCU

Noptile Patriarhului

După o poveste de viață
adevărată

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Alina Dincă
Coperta: Ioana Nedelcu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
DTP: Florina Vasiliu, Dan Dulgheru

Tipărit la Livco Design

© HUMANITAS, 2019

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Niculescu, Tatiana
Noapțile Patriarhului / Tatiana Niculescu. –
București: Humanitas, 2019
ISBN 978-973-50-6569-0
821.135.1

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 021/311 23 30

Sculatul de câteva ori pe noapte, nopți la rând, îl ostenea din cale-afară. Canicula se întindea cleioasă peste clădirile și șoselele capitalei. Palatul nu avea sisteme de climatizare, căci el se temea să nu răcească ori să nu facă vreo pară din pricina curentului de aer. Nu era momentul. Avea treburi importante de rezolvat. Pe urmă... ce-o da Dumnezeu!

Zăbovea desculț pe gresia din baie. Tălpile, lățite ca niște ventuze, absorbeau răcoarea podelei. Un fior subțire, scurt, de gheață, prea scurt, îl trecu pe șira spinării până-n creștetul capului, în timp ce se ușura de presiunea grozavă care i se abătea din oră-n oră asupra vezicii urinare. Din pricina problemelor cu prostata, nu-și mai putea controla jetul și stropea te miri unde. De fiecare dată era atent să nu cumva să lase urme. Nu neapărat de ochii Macrinei, că ea îi spăla rufele de o viață și nu o făcuse totdeauna la mașina de spălat, dar căldura transforma instantaneu orice picur într-un balon de aer urât mirositor și asta chiar era de nesuportat. Înainte să tragă apa, se întoarce în cameră, își luă ochelarii de pe noptieră și străbătu apoi, mai întremat, drumul înapoi. Se aplecă să-și cerceteze urina în bazinul closetului. Nu se vedea

nici o vinișoară de sânge. Curată. Slavă Ție, Doamne! își zise, trăgând apa mulțumit. Șterse orice urmă, se îndreptă încet de șale și, înainte de a ieși din baie, se opri în fața oglinzii mari, de lângă ușă, în care se privea adesea.

Nu era lucru obișnuit pentru un monah să se slujească de oglinzi, dar funcția de Întâistătător cerea să aibă, în orice împrejurare, o ținută potrivită cu rangul, a cărei vedere să înalțe sufletul. Dădea atenție corpului. Ce minune să faci câțiva pași pe gresie și să te cufunzi în răcoarea amăgitoare a oglinzii! Era încă întuneric afară, dar cald, tare cald. Își scoase cămașa lungă de noapte, dezlipind-o încet de pielea asudată, ca pe o folie de aluminiu de pe un pește încins la cuptor. *Cât regele a stat la masă, nardul meu a răspândit mireasma*, își aminti un citat din Cântarea Cântărilor. Se privi în oglindă.

Mai bine de douăzeci de ani purtase numai și numai veșminte albe, dintr-un bumbac fin, ca mătasea. Trupul i se îmbibase de strălucirea hainelor. Nici un fir de păr alb nelalocul lui, nici o aluniță, nici o încrețitură ostenită a pielii. După fiecare baie, se ungea îndelung cu uleiuri scumpe, aduse de la Ierusalim. Era încredințat că îl apărau de ravagiile îmbătrânirii, chiar dacă părțile suferinde se puteau descoperi cu ușurință. Părul lung și alb îi cădea pe umeri în șuvițe ondulate de sudoare, dându-i un aer de cavalier din alte lumi, un mesager de lumină învăluit în miresme sfinte. Își mângâie barba răzleață, se privi în ochii ușor oblici, de tătar. Era mulțumit. Inspecția corporală îl înviorase.

Numai înaintând în vârstă descoperă omul cu adevărat că are trup. În tinerețe nu știe bine cine e: trupul lui, dorințele lui ori altceva. Pe urmă începe să vadă, începe

să simtă că trupul are alt drum, iar sufletul alt drum. Uneori, pe măsură ce trupul se ofilește, sufletul înflorește de iubire pentru tovarășul lui tăcut, smerit, discret, care l-a însoțit pe drumul vieții lăsându-se în voia tuturor nebuniilor minții și a hoardei de gânduri migratoare, pătimașe, ucigașe, pizmașe, fricoase, lacome. Taina sfinților...

Mai era timp până-n zori. Macrina își făcea întâi rugăciunea și abia apoi venea să tragă cu urechea la ușa lui, ca să deslușească dacă s-a trezit ori are nevoie de ceva. Își luă cămașa de noapte într-o mână, stinse lumina în baie și se îndreptă cu pași mărunți spre pat. Mobila veche, de mahon, lustruită des, incrustație cu incrustație, se topise în întunericul odăii regești și numai respirația calmă a lemnului îi mai dădea câte un semnal, ca o intuiție când era ceva de ocolit. De fapt, știa drumul și cu ochii închiși. Se așeză în pat și puse lângă el cămașa de noapte, pentru mai târziu. Tot era cald. Cearceaful i se lipea de spate într-o îmbrățișare umedă și stânjenitoare. Abia în zori putea să speră că va prinde vreo oră-două de somn. Frunzele castanilor bătrâni din curte azvârleau spre ferestre câte o boare din verdele lor crud și răcoros.

Gândul că va veni o noapte și apoi o dimineață în care nu se va mai ridica din pat la timp și va trebui să ascundă cearceaful ori cămașa de privirile încă agere ale Macrinei și, mai cu seamă, de mirosul ei fin care detecta orice urmă de praf ori de rufă murdară îl tulbura aproape la fel de mult ca problema succesunii. Se răsuci. Era mai bine pe o parte decât pe spate. În cap, gândurile aveau nevoie de ceva timp să se așeze și ele într-o rânduială. Privea la ferestrele mari care dădeau spre parcul palatului.

Când era copil, își jupuia picioarele alergând desculț să strângă oile de pe dealuri și să le ducă acasă. Se mai și juca, e drept, de-a alergatelea ori de-a ascunselea printre buruieni, cu un prieten, Gigi, dar păscutul oilor nu era lucru ușor. Să te fi ferit Sfântul să pierzi vreo oaie, că o luai pe coajă, nu glumă! Păstra un fel de ură față de animalele alea bezmetice, lipsite de orice urmă de inteligență. În predicile de peste an amintea mereu de ieșirea evreilor din Egipt, de tăierea mieilor, dar asta nu-i schimba amintirile și părerile din copilărie. Asocia cuvintele sfinte *Mielul lui Dumnezeu*, pe care le rostea la liturghie, numai și numai cu Mântuitorul Iisus Hristos, niciodată cu specia nesuferită a ovinelor.

Odată era cu Gigi și îi prinsese ploaia departe de sat. Ploaie de vară, iute, cu tunete și fulgere. Ploaie. Dă, Doamne, o ploaie sfântă, să mai răcorească pământul! Oile fugeau în toate părțile. Cu mare caznă, alergând de colo-colo după ele, cu hainele ude până la piele, cu spaima să nu-i trăsnească vreun fulger, reușiseră să le adune la un loc. Pe una au găsit-o moartă și au purtat-o cu rândul în spinare, apoi unuia dintre ei i-a venit ideea s-o lege pe spatele unui berbec și să o ducă așa până acasă. Au intrat în sat târziu, aproape de miezul nopții. Tremurând și plângând, se jurase că nu mai merge cu oile cât o trăi. Și iată că ajunsese păstor de oameni. Oare mersese totdeauna alături de oile lui? Le salvase de pe marginea prăpastiei? Mulți îi reproșau că urcase treptele ierarhiei fără să-i pese, că se făcuse tuturor toate, vorba Apostolului, numai să ajungă în vârf. De sus lucrurile se vedeau altfel: făcuse în așa fel încât și el, și Biserica să supraviețuiască dictaturii comuniste. Urmase exemplul vlădicilor dinaintea lui, nu?

Acceptase dărâmarea de biserici în anii '80? Douăzeci, treizeci, câte să fi fost? Cât pe-aci să piardă și Palatul patriarhal pe care Elena Ceaușescu îl voia mutat ba la Văcărești, ba la Iași. Da, asta fusese înțelegerea: te fac patriarh dacă semnezi hârtiile care trebuie... De fapt, demolările au început înainte să urce el în scaun și, apoi, i se explicase că era vorba de planul de sistematizare a capitalei, că era importantă consolidarea clădirilor după cutremurul din 1977, că se începeau săpăturile pentru metrou, că era vorba de proiectul mai larg, de modernizare a țării. Fusese în favoarea modernizării, ca și primul patriarh, Dumnezeu să-l odihnească! Demolarea unor biserici n-avea nici o legătură cu desființarea credinței. Ei demolau în capitală, dar el, în țară, pe tăcute, ridica alte biserici. Partidul garantase că nu va clinti fără rost nici un lăcaș și nu va închide nici o biserică atâta timp cât zidurile ei se aflau în bună stare.

Comunist, necomunist, statul plătea salariile preoților și pe-ale ierarhilor, ținea în funcțiune două institute teologice, pe unii teologi tineri și de încredere îi trimitea la studii în străinătate și se împotriva, cu mijloacele de atunci, e adevărat, pervertirii credinței strămoșești prin influențe occidentale. Se făcea o selecție minuțioasă a clerului. Greco-catolicii și sectele fuseseră aproape anihilați în cei peste treizeci de ani care trecuseră de la interzicerea lor prin lege. Tineretul era educat în spiritul marxism-leninismului, da, dar cine voia să vină la biserică venea, cine voia să se facă preot se făcea și cine voia să fie bun român era bun român și păstra obiceiurile din bătrâni. Nu ținea minte ca bisericile să fi rămas vreodată goale.

Se lepădase de preoții torturați în pușcăriile comuniste? Asta fusese demult, încă nu devenise capul Bisericii. Poate

patriarhul dinaintea lui, al patrulea, și ceilalți ar fi putut să facă mai mult, dar cine e fără prihană să ridice piatra și să lovească! Pe patriarhul anterior îl otrăvisese șeful Securității, la o cafea...

Ce-i mai reproșau? Se îndestulase pe la hramuri și băuse vin mănăstiresc în timp ce populația trăia de pe o zi pe alta, stând ore în șir la coadă pentru un pachet cu unt și cinci ouă? Iar el tăcuse. Da, respectase tradițiile, mâncase, băuse cu oameni de vază ai Partidului. Păstrase obiceiul să-i lase pe alții să guste înaintea lui din bucate, nu știai niciodată, dar ținuse și posturile mari, ca un călugăr ce era. Nu-i dăduse mâna să spună că avea în spate douăsprezece milioane de credincioși, pe când Partidul număra câteva mii de derbedei fără importanță, cum zisese răposatul Justinian în primii ani ai puterii comuniste. Erau alte vremuri. Cifrele se schimbaseră. Scrisese mesaje de adeziune față de politica dictatorului și scrisori pastorale care ridicau în slăvi regimul? Cine nu făcuse asta și cine nu înțelegea că regula jocului era să te arăți binevoitor față de Partid pentru ca Partidul să se arate binevoitor față de Biserică? În fond, trebuia gândit din perspectiva interesului național.

Căldura nu-i dădea pace. Se întoarse din nou cu fața-n sus. La treisprezece ani era deja plecat la mănăstire. Nu mai stătuse acasă să-l bată soarele în cap toată ziua, cu oile, la păscut. Să fi fost prin 1928. Se terminase războiul, România își recăpătase teritoriile, Biserica se întregise și ea. Se construiau mănăstiri, seminarii și școli de muzică bisericească, se tipăreau traduceri din Sfinții Părinți și din Scriptură, gazetele religioase luau avânt, teritoriul țării se mărise de zece ani, se ridicau biserici noi și încă era nevoie

mare de preoți. Primul patriarh voia un cler instruit, care să ridice populația din amestecătura de superstiții și magie de la sate, la lumina și înțelepciunea învățaturii lui Hristos.

Plecaseră într-o vară, împreună cu doi prieteni, fără știrea și învoirea părinților. Străbătuseră umbra groasă a pădurii de foioase. Ce pace, ce răcoare, ce prospețime a aerului, ce liber și ușor se simțise rătăcind cu băieții printre arborii bătrâni! Unul dintre ei știa drumul fiindcă mai fusese la mănăstire, la hram. De 8 septembrie, Sfânta Maria mică, venea lume multă, căutând rugăciunile și sfaturile starețului, un preot și duhovnic înțelept. Merita să lași școala din sat și casa părintească unde nu te aștepta decât muncă, muncă și iar muncă și lipsuri peste lipsuri. Schitul era la 30-40 de kilometri de satul lor, dar lui i se păruse foarte departe, dincolo de orizont, în altă lume. Și așa și era, un colț de rai. Au ajuns la mănăstire lihniți de foame. Numai el avea să rămână.

Acum, privind îndărăt, i se umplea sufletul de recunoștință pentru felul în care îi călăuzise Dumnezeu viața. Acasă n-avea cine să-l mângâie, totdeauna erau alții la rând, ceilalți, părinții îmbătrâniseră de griji și de atâția copii, zilele erau lungi și grele. La mănăstire starețul îi citise în inimă dintr-o privire și-l ținuse aproape. Se ocupa de câțiva timp de vreo douăzeci de băieți pe care îi pregătea pentru călugărie. Intrase și el în rândul lor. Starețul îi încerca cu regula ascultării fără crâcnire: duceau vacile la păscut, scoteau piatră din râu, pentru construcțiile din apropierea schitului, umblau după buruieni de leacuri prin pădure, participau la slujbe, iar seara silabiseau fragmente din Ceaslov, învățând literele alfabetului chirilic.

Apoi psalmodiau. A doua zi iar, a treia zi iar, uneori lucruri împotriva voinței, doar ca să învețe să îndure și să-și strunească gândurile. Dintre cei trei băieți veniți la mănăstire, starețul numai pe el îl primea în chilia lui. Îl văzuse potrivit pentru viața de călugăr: era supus, răbdător, învăța repede, avea râvnă la rugăciune. De la bătrânul duhovnic deprinsese rugăciunea inimii, pe care se trezea uneori repetând-o ca pe un refren plin de amintiri neprețuite.

Doamne, miluiește-mă de neputința asta, jenă, usturime, ce e! Tare mă chinuiește! Murmură, simțind că se apropie iar momentul când trebuia să se ridice și să meargă la baie. Doctorul îi făcea analize complete de câteva ori pe an și îl îngrijea cu devotament. Cu vreo două săptămâni în urmă, detectase o infecție urinară și-i dăduse niște medicamente, ca de obicei. Preafericite, dacă apare vreo problemă, aveți numărul meu de telefon, îi spusese. Sunați la orice oră din zi sau din noapte. Omul plecase în vacanță. E, uite că ceva nu era în regulă totuși. Să fi fost apa multă pe care o bea din pricina caniculei? Se simțea epuizat de căldură și de nesomn. Amintiri nelămurite, amestecate, frânturi de gânduri țâșneau în inimă la fiecare săgeată dureroasă care-i străbătea organul bărbăției. Originea lui țărănească și voturile monahale îl deprinseseră să-i fie rușine cu această parte delicată a corpului. O întregă teologie și nenumărate manuale călugărești o descriau ca pe o poartă a plăcerilor necurate, prin care diavolul se strecoară în sufletul omului.

Ideea asta îl neliniștește: să îl supună la astfel de umilințe tocmai locul acela... organul... în sfârșit... cu care, în viața lui, monahul duce lupta cea mai aprigă! Care întuneacă mințile și răvășește sufletul! Ori era o pedeapsă pen-